

5. Сластенін В. А. Педагогика: инновационная деятельность / В. А. Сластенін, Л. С. Подимова. – М., 1997.

6. Виготський Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Виготський // Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. – М., 1980.

УДК 378 – 057. 212

Л. Б. Служинська, І. М. Гумовська,

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль,

АРТИКЛЬ ЯК ТРАДИЦІЙНИЙ ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ДЕТЕРМІНАЦІЇ В НІМЕЦЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

У статті розглянуто основні засоби вираження категорії означеності / неозначеності в німецькій та англійській мовах за допомогою артикля. Увагу зосереджено на типах систем вираження детермінації у німецькій мові, де головну роль відіграє протиставлення означеного й неозначеного статусу, який виражається за допомогою означеного чи неозначеного артикля. Наведено основні семантичні функції артикля, а саме актуалізація поняття, здатність передавати значення ідентифікації предмета, позначеного іменником або значення віднесеності до класу однорідних предметів.

Ключові слова: категорія означеності / неозначеності, неозначений артикль, означений артикль, нульовий артикль.

ARTICLE AS A TRADITIONAL MEANS OF DETERMINATION ASPECT IN GERMAN AND ENGLISH LANGUAGES

The work presents an article as a main means to express definite / indefinite category. The authors focus on the system types of determination aspects in German and English languages, where the main role is played by the oppositeness of both certain status and uncertain one, expressed by the definite or indefinite articles. The work also discusses main semantic functions of the articles as well as the ability to identify the object, expressed by noun or relation to the classical features of similar items.

The work states that an article is usually considered to be a type of adjective. In some languages, articles are a special part of speech, which cannot easily be combined with other parts of speech. It is also possible for articles to be part of another part of speech category such as a determiner, an English part of speech category that combines articles and demonstratives (such as 'this' and 'that').

The authors discuss principle features of articles. Every noun must be accompanied by the article, if any, corresponding to its definiteness, and the lack of an article (considered a zero article) itself specifies a certain definiteness. This is in contrast to other adjectives and determiners, which are typically optional. This obligatory nature of articles makes them among the most common words in many languages—in English, for example, the most frequent word is the. [https://en.wikipedia.org/wiki/Article_\(grammar\)–cite_note-1](https://en.wikipedia.org/wiki/Article_(grammar)–cite_note-1)

Key words: definite / indefinite category, the definite article, the indefinite article, zero article.

АРТИКЛЬ КАК ТРАДИЦИОННОЕ СРЕДСТВО ВЫРАЖЕНИЯ ДЕТЕРМИНАЦИИ В НЕМЕЦКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ

Рассмотрены основные средства выражения категории определенности / неопределенности в немецком и английском языках с помощью артикля. Внимание сосредоточено на типах систем выражения детерминации в немецком языке, где главную роль играет противопоставление определенного и неопределенного статуса, который выражается с помощью определенного или неопределенного артикля. Приведены основные семантические функции артикля, а именно актуализация понятия, способность передавать значение идентификации предмета, обозначенного существительным или значение отнесенности к классу однородных предметов.

Ключевые слова: категория определенности / неопределенности, неопределенный артикль, определенный артикль, нулевой артикль.

Актуальність. Граматична категорія детермінації характерна для більшості мов. Зміст категорії означеності / неозначеності вказує на те, чи вважається певний предмет, що позначається іменником, як такий, що відноситься до певного класу предметів, або ж як предмет, що виділяється з класу однорідних із ним предметів. Категорія означеності / неозначеності має в німецькій/англійській мові граматично виражений характер.

На відміну від німецької чи англійської мови, де ця граматична категорія є експлікованою, в українській мові немає спеціальних морфологічних форм вираження категорії означеності / неозначеності, але неможливо зовсім виключити це поняття з української мовної системи.

Наше дослідження є актуальним, оскільки постійно постає питання збереження всіх мовних нюансів у перекладі певних сполучень, і, оскільки категорія означеності та неозначеності не є тотожною за лексичним вираженням в обох мовах, слід звертати увагу на правильність та чіткість передачі думки під час перекладу залежно від контексту.

Метою статті є здійснення порівняльного аналізу засобів вираження категорії означеності та неозначеності в німецькій/англійській та українській мовах. Тема нашої роботи не досліджена повністю, що пояснюється тим, що вираження цієї категорії певними засобами відсутнє в українській мові, а тому не виникало потреби досліджувати цю проблему окремо від німецької/англійської мови.

Об'єктом статті стала граматична категорія означеності та неозначеності як засіб позначення певного предмета.

Предмет статті – засоби вираження категорії означеності та неозначеності – експліцитні в німецькій/англійській мові та імпліцитні в українській. Проблема артикля як засобу вираження категорії означеності / неозначеності в німецькій/англійській мові досліджували Б. В. Кашкін, Д. А. Штелінг, С. Г. Ахметова, Л. І. Гуренко, І. К. Крамський та ін.

Матеріал дослідження. У низці мов, що втратили колишнє багатство іменників, як типова ознака субстантивності виступає артикль, функція якого полягає в тому, щоб указувати, чи пропонується відповідне поняття як визначене або ж, навпаки, невизначене, загальне. В англійській мові, наприклад, розрізняють *the man* у значенні «чоловік», про якого вже згадували чи про нього відомо, «певний чоловік» і *a man* – «чоловік взагалі, якийсь, про якого ми раніше не згадували». У німецькій мові у таких значеннях розрізняють *der Mann* і *ein Mann*.

В німецькій/англійській мові категорія означеності / неозначеності є відкритою й виражається регулярно за допомогою вибору означеного або неозначеного артикля. Можна розглядати наявність артикля і, відповідно, наявність відкритої категорії означеності в мові як свідчення того, що уявлення про означеність є важливим елементом для носіїв певної мови.

Категорія означеності та неозначеності в німецькій/англійській мові – це централізоване поле з цілісним морфологічним ядром, вираженим артиклем формою імені. У нашій статті ми розглядаємо *артикуль* (від лат. *articulus* – «елемент з'єднання») як умовну назву показника детермінації, одну із найбільш складних і своєрідних граматичних категорій іменника [5, с. 26].

Існують два основних типи систем вираження детермінації (або артиклевих систем) у мовах світу. У першому типі головну роль відіграє протиставлення так званого референтного й нереперентного статусу імені, у другому типі – протиставлення так званого означеного й неозначеного статусу. Перший тип притаманний тюркським, іранським, африканським та іншим мовам. Другий тип системи вираження детермінації поширений у європейських мовах (зокрема в німецькій). Ця система заснована на протиставленні значень означеності та неозначеності. Саме по собі це протиставлення є можливим для референтних іменників, воно зводиться до того, чи вважає та людина, що говорить, даний об'єкт відомим або невідомим адресату. Отже, артикуль – частина мови, що використовується для вираження категорії означеності / неозначеності. Артикуль в німецькій/англійській мові ставиться перед іменником, до якого він відноситься.

Слід зазначити, що саму визначеність мова означає наявністю артикля, а субстантивні поняття, що подаються як загальні, звичайно обходяться без уточнення. В німецькій мові артикли мають в однині три роди (*der, die, das, ein, eine, ein*), а в англійській рід не розрізняється. В німецькій мові артикуль відмінюється.

Аналізуючи наукові праці, ми зауважили, що серед мовознавців існують певні суперечності щодо природи артикля та його значення. Проблема граматичного значення артикля та його місця в реченні – одна з найскладніших в граматиці. Ця проблема представлена двома теоріями. Одна з них розглядає сполучення «артикуль + іменник» як аналітичну форму. За іншою теорією артикуль відноситься до службової частини мови, а сполучення «артикуль + іменник» трактується як сполука особливого типу [4, с. 37].

Згідно з першою теорією, якщо дане сполучення розглядати як аналітичне, то артикуль прирівнюється до допоміжної частини аналітичної форми. На користь цього твердження можна навести такі аксіоми:

1. Артикуль є морфологічним показником іменника.
2. Артикуль не має лексичного значення.

Ці положення серйозні, але не переконливі. Хоча артикуль є морфологічним показником імені (це його основне формальне призначення в мові), усе ж він не складає разом із іменем такої нероздільної одиниці, як наприклад, аналітична форма дієслова. Перш за все, артикуль визначає рід іменника в німецькій мові, між артиклем та іменником існує синтаксичний зв'язок, якого немає між компонентами аналітичної форми.

Артикуль можна замінити займенником *der, die, das – dieser, diese, dieses* (в німецькій мові), *this, that, these, those* (в англійській мові), а допоміжне дієслово в аналітичній формі нічим замінити не можна. Артикуль може виконувати й анафоричну функцію (виступати своєрідною відсилкою назад) і катафоричну функцію (відсилка вперед). Наприклад:

Das ist ein Buch. Das Buch ist interessant (анафора).

Основна семантична функція артикля – актуалізація поняття, здатність передавати значення ідентифікації предмета, позначеного іменником, або значення віднесеності до класу однорідних предметів.

Деякі лінгвісти (Крістоферсен) розглядають артикуль як елемент, що створює певну граматичну категорію іменника, хоча визначається різними вченими по-різному, зокрема, як елемент, що створює категорію детермінації, співвіднесеності, визначеності.

У вітчизняній лінгвістиці розповсюдженою є теорія, згідно з якою артикуль є самостійним службовим словом, що не утворює аналітичної форми, оскільки довелося б зраховувати до аналітичного сполучення іменника з будь-яким детермінативом (*dieser, jener, mancher*), здатними замінювати артикуль. Не можна розглядати артикуль і як синтаксичне сполучення, що дорівнює сполученню «займенник + іменник», оскільки артикуль не має самостійного лексичного значення, і, відповідно, самостійної синтаксичної позиції, бо артикуль не може вживатися окремо від іменника [2, с. 35].

А. Бондарко вважає, що артикуль слід розглядати як перехідне явище, яке не може бути віднесене ні до морфології, ні до синтаксису. З одного боку, його вважають маркером іменника, показником його частиномовної приналежності, що зближує артикуль з морфемою. З іншого боку, це – самостійне слово, яке згідно свого службового статусу не має самостійної синтаксичної позиції [1, с. 53].

Розглянемо кожен із артиклів. Неозначений артикуль (*der unbestimmte Artikel*) в німецькій мові походить від числівника *eins*: *eins* → *ein, eine, ein*.

В англійській мові неозначений артикуль (*the indefinite article*) історично утворився від числівника *one* і вживається з злічувальними іменниками в однині. Він зраховує предмет до класу однорідних предметів, не відокремлюючи його: *будь-який, якийсь, один із*. Однак, його не завжди можна замінити на числівник *eins/one*, оскільки така заміна може призвести до непорозуміння.

Порівняймо: *Das ist ein wunderschöner Tag. – Das ist eins wunderschöner Tag.* (німецькою)

I have a pen. – I have one pen. (англійською)

Означений артикуль (*der bestimmte Artikel*) в німецькій мові походить від вказівного займенника *dieser* і завжди вказує на предмет, особу, явище як означене. Еквівалентами означеного артикля в німецькій мові виступають присвійні та вказівні займенники.

Означений артикуль (*the definite article*) в англійській мові відомий своїм походженням від вказівного займенника *that*. Цей артикуль завжди вказує на предмет, особу, явище як на щось певне. Іншими словами, за допомогою цього артикля ми виділяємо перераховане вище з усіх осіб і предметів даного класу. Еквівалентами означеного артикля є присвійні займенники (*possessive pronouns – my, your, his, her, its, our, their*) і вказівні займенники (*demonstrative pronouns – this, that, these, those*).

Одним із спірних питань, пов'язаних із артиклем, також є питання кількості артиклів. Існують два артикли, але останнім часом дослідники у своїх працях популяризують теорію трьох артиклів (означений, неозначений і «нульовий» артикуль). Як не дивно, але всі вони мають однаково значущу вагу, необхідну в німецькій/англійській мові. Це окремий стійкий момент, яким не можна знехтувати, який вимагає до себе безпосередньої уваги. «Нульовим» артиклем в німецькій/англійській мові позначаються випадки, коли не використовується жоден з артиклів: ні неозначений, ні означений.

«Нульовий» артикуль вживається тоді, коли предмет, що означений іменником береться поза будь-якого співвіднесення і зіставлення з класом предметів, тобто коли відсутній момент класифікації і момент індивідуалізації. У цьому випадку мова йде не про загальний чи означений предмет класу, і не про клас в цілому, а про сам предмет, його зміст, не беручи до уваги об'єм, число, межі, форми і тому подібні ознаки. Звідси, вживання «нульового» артикля з іменниками, що позна-

чають речовину і різні абстрактні категорії, оскільки такі предмети і явища за своєю природою не мають означеної форми, об'єму та інших подібних ознак. Вказаний артикль може видозмінюватися залежно від того, про який предмет йтиме мова.

Висновки та перспективи дослідження. Категорія означеності та неозначеності характерна для більшості мов. Вона може виражатися як експліцитно, як, наприклад, в німецькій/англійській мові (за допомогою означеного та неозначеного артиклів), так і імпліцитно. Такою категорією виступає категорія означеності та неозначеності в українській мові, де немає спеціальних морфологічних форм її вираження. Важливо враховувати відмінності вираження категорії означеності / неозначеності в німецькій/англійській та українській мовах під час перекладу, щоб точно передати відтінки лексичного значення тексту, що підлягає перекладу.

Література:

1. Бондарко А. В. Теория функциональной грамматики : Введение. Аспектуальность. Временная локализованность / А. В. Бондарко. – Л. : Наука, 1987. – 348 с.
2. Кашкин В. Б. Континуально-дискретный принцип в универсальной функциональной грамматике / В. Б. Кашкин. – АДД / Санкт-Петербургский гос. ун-т. – СПб., 1996. – С. 35–36.
3. Практична граматики німецької мови : підручник / Д. А. Євгененко, О. М. Білоус, О. О. Гуменюк та ін.. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 400 с.
4. Трубецкой Н. С. Отношение между определяемым, определением и определенностью / Н. С. Трубецкой // Избранные труды по филологии. – М., 1987. – С. 37–43.
5. Штелинг Д. А. Английский артикль и его роль в грамматике текста / Д. А. Штелинг // ИявШ. – 1978. – № 6. – С. 26–27.

УДК 378.147 : 811.111 (072)

І. Й. Халимон, С. І. Шевченко,

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин

ТАКСОНОМІЯ БЛУМА ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З КРАЇНОЗНАВСТВА

У статті порівнюються оригінальна та оновлена версії таксономії Блума, обґрунтовується необхідність упорядкування навчальних цілей в залежності від складності розумових дій над матеріалом. Автори пропонують розроблену матрицю типових завдань, що сприяють розвитку мислення студентів на різних рівнях під час вивчення однієї з тем Країнознавства «Фізична географія Сполученого Королівства».

Ключові слова: таксономія Блума, оновлена таксономія Блума, ієрархія розумових процесів, рівні когнітивних вмінь.

BLOOM'S TAXONOMY AND ITS IMPLEMENTATION AT THE LESSONS IN COUNTRY-STUDIES

The research deals with Bloom's taxonomy – the hierarchy of thinking skills. The article examines the original and the updated versions of Bloom's taxonomy, the dependence of outcomes on the complexity of thinking skills. There are six levels in Bloom's taxonomy, each requiring a higher level of thinking skills from the students (knowledge, comprehension, application, analysis, synthesis, evaluation). The updated version differs from the original as it focuses not only on thinking skills but on knowledge dimensions too (factual, conceptual, procedural, metacognitive). The six levels of thinking skills in the updated version are remembering, understanding, applying, analyzing, evaluating, creating. The aim of the study is to develop a matrix of typical tasks that promote students' thinking by exploring one of the topics in country-studies «Physical geography of the UK». The conclusion based on the research findings is that having a matrix of outcomes a teacher can see which of the students are capable of analyzing, evaluating, creating and which of them are still on the low levels of «remembering» and «understanding». A teacher should attempt to move students up the taxonomy as they progress in their knowledge.

Keywords: Bloom's taxonomy, updated Bloom's taxonomy, a hierarchy of thinking skills, levels of cognitive skills.

ТАКСОНОМІЯ БЛУМА И ЕЁ ПРИМЕНЕНИЕ НА ЗАНЯТИЯХ ПО СТРАНОВЕДЕНИЮ

В статье сравниваются оригинальная и обновленная версии таксономии Блума, обосновывается необходимость составления учебных целей в зависимости от сложности умственных действий над материалом. Авторы предлагают разработанную матрицу заданий, способствующих развитию мышления студентов на разных уровнях во время изучения одной из тем Страноведения «Физическая география Объединённого Королевства».

Ключевые слова: таксономия Блума, обновленная таксономия Блума, иерархия мыслительных процессов, уровни когнитивных умений.

Психологічні механізми розумової діяльності учня здійснюють безпосередній вплив на процеси викладання та навчання. Під час навчання учні повинні виконувати розумові дії різних рівнів: аналізувати, диференціювати, порівнювати, узагальнювати, оцінювати, аргументувати, створювати нове тощо. Відповідно до цілей навчання добирається зміст, засоби та методи, розробляються вправи. У багатьох випадках методи викладання та навчання враховують вже набуті учнем знання. Кожне нове знання не просто додається до знань набутих раніше. Воно обумовлюється природою і структурою попередніх знань людини і, внаслідок цього, слугує, нехай навіть частково зміні та перебудові останніх [1, с. 11]. Ще у 1956 році група американських педагогів і психологів на чолі з відомим вченим Бенджаміном Блумом стверджували, що навчальні цілі повинні бути упорядковані в залежності від складності розумових дій над матеріалом. Розрізняють низький та високий рівні когнітивних вмінь (LOTS and HOTS). До розумових вмінь низького порядку Блум відносить такі когнітивні процеси, як знання, розуміння та застосування. До розумових вмінь високого порядку відносяться такі процеси, як аналіз, синтез та оцінка.

Мета даної статті – на прикладі розробленої матриці типових завдань з теми «Фізична географія Сполученого Королівства» продемонструвати, як розвинути у студентів розумові вміння різних рівнів.

Б. Блум розташував список когнітивних процесів низького та високого порядку в ієрархічній послідовності від простого до складного, створивши таким чином таксономію (розміщений у порядку) (див. рис. 1).

У сучасній школі навчання надзвичайно інтенсивне: обсяг інформації, який має засвоїти учень з усіх дисциплін, безупинно зростає, майже на кожному уроці вивчається нова тема, не вистачає часу для удосконалення попередньо набутих навичок. Якщо проаналізувати процес вивчення нового матеріалу в школі, то можна зробити висновок, що він частіше за все обмежується трьома рівнями когнітивних вмінь низького порядку (знання, розуміння та застосування).